

Етико-правові детермінанти запровадження штучного інтелекту у сферу виконавчого провадження: між технологічною ефективністю та правовладдям

Мелех Любомира Володимирівна ¹, Сидор Маркіян Ярославович ²

Опубліковано	Секція	УДК
30.01.2025	Право	347.9

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15228701>

Анотація. У статті здійснено комплексне дослідження етико-правових детермінант впровадження штучного інтелекту (ШІ) у сферу виконавчого провадження. Проаналізовано сучасний стан цифрової трансформації сфери примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, розкрито переваги та ризики автоматизації виконавчих процедур. Авторами статті узагальнено європейські підходи до етичного регулювання ШІ, зокрема у контексті забезпечення прав людини, судової незалежності, прозорості алгоритмів і збереження процесуальної автономії виконавця. Розглянуто приклади застосування ШІ у виконавчій діяльності, зокрема предиктивну аналітику, автоматизоване складання документів, персоналізовані повідомлення боржникам, цифрові платіжні рішення, а також інструменти для оцінки та опису арештованого майна. Виокремлено ключові виклики, пов'язані з ризиком алгоритмічної упередженості, зниженням ролі людини (виконавця), посиленням системних помилок та проблематикою відповідальності за наслідки використання ШІ. Особливу увагу авторами приділено необхідності збереження балансу між технологічною ефективністю та правовладдям, розкрито потенціал смарт-контрактів і блокчейн-технологій у сфері примусового виконання. Аргументовано, що автоматизовані рішення мають підлягати верифікації людиною (виконавцем), а сам ШІ повинен відігравати допоміжну, а не замінюючу функцію. Сформульовано висновок про необхідність створення нормативно-етичної моделі запровадження ШІ, заснованої на принципах законності, справедливості, прозорості та персональної відповідальності суб'єктів. Обґрунтовано потребу у фаховій підготовці виконавців до роботи з цифровими інструментами та закладено концептуальні орієнтири для модернізації правового регулювання у сфері виконавчого провадження в умовах цифрової доби.

Ключові слова: смарт-контракти, штучний інтелект, блокчейн, суд, ускладнення у виконавчому провадженні, заходи примусового виконання, виконавче провадження, виконання судових рішень немайнового характеру, ухвала суду, боржник і стягувач,

¹ Мелех Любомира Володимирівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26, e-mail: lmelekh@ukr.net, тел.: (032) 258-63-25, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2936-8426>

² Сидор Маркіян Ярославович, кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ, 79007, м. Львів, вул. Городоцька; e-mail: SudorMarick@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5615-7766>

виконавчі процесуальні правовідносини, державний і приватний виконавець, правочини у виконавчому провадженні, виконуваність угоди, примусове виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів.

Ethical and legal determinants of artificial intelligence implementation in the field of enforcement proceedings: between technological efficiency and the rule of law

Abstract. A comprehensive study has been conducted in the article on the ethical and legal determinants of the implementation of artificial intelligence (AI) in the field of enforcement proceedings. The current state of the digital transformation of the enforcement of decisions rendered by courts and other jurisdictional bodies has been analyzed, with particular emphasis on the benefits and risks of automating enforcement procedures. The authors have summarized European approaches to the ethical regulation of AI, particularly in the context of ensuring human rights, judicial independence, algorithmic transparency, and the preservation of the procedural autonomy of the enforcement officer. Examples of AI application in enforcement activities have been considered. Key challenges have been identified, such as the risks of algorithmic bias, diminishing human (enforcement officer's) involvement, amplification of systemic errors, and issues of liability for AI-related outcomes. Special attention has been devoted to the necessity of maintaining a balance between technological efficiency and the rule of law. The potential of smart contracts and blockchain technologies in the field of enforcement has been outlined. It has been argued that automated decisions must be subject to human (enforcement officer's) verification. The article concludes that there is a pressing need to develop a regulatory and ethical model for the implementation of AI, based on the principles of legality, justice, transparency, and personal accountability of the involved actors. The necessity of professional training for enforcement officers in the use of digital tools has been substantiated, and conceptual guidelines have been proposed for the modernization of the legal framework governing enforcement proceedings in the digital age.

Key words: smart contracts, artificial intelligence, blockchain, court, complications in enforcement proceedings, measures of enforcement, enforcement proceedings, enforcement of non-property court decisions, ruling of the court, debtor and enforcement creditor, enforcement procedural legal relations, state and private enforcement officer, transactions in enforcement proceedings, enforceability of the agreement, enforcement of court and other jurisdictional bodies decisions.

Вступ

Постановка проблеми. У ХХІ столітті трансформація правової сфери під впливом цифрових технологій вже не є виключенням, а загальноцивілізаційною закономірністю, яка визначає нову якість публічного управління, правосуддя та механізмів реалізації права. Однією з найменш досліджених, але водночас вкрай значущих площин цифрової трансформації постає сфера виконавчого провадження, що є завершальною стадією кожного з видів юридичного процесу, у якому перевіряється ефективність правового захисту та довіра до судової системи в цілому.

На тлі поширення технологій штучного інтелекту (ШІ) усе частіше порушується питання їхнього застосування у сфері виконання судових рішень, що передбачає автоматизацію, аналітику великих обсягів даних, прогнозування ризиків невиконання та цифрову комунікацію між суб'єктами провадження. Однак із цими технологічними можливостями пов'язується низка етико-правових викликів, що охоплюють баланс між ефективністю та справедливістю, людською автономією та алгоритмічним втручанням, правовладдям та функціональністю цифрових рішень.

Актуальність теми зумовлена тим, що запровадження ШІ у сферу виконавчого провадження не лише змінює процедурну архітектоніку виконання судових рішень, а й

формує нові виклики у сфері захисту прав людини, приватності, процесуального статусу сторін, прозорості та підзвітності алгоритмів. Недостатня регламентація етичних меж використання ШІ у контексті примусового виконання рішень може спричинити порушення прав боржника, різні зловживання.

Особливого значення набуває питання втрати людського контролю над технологічними рішеннями, що формуються на основі «чорних скриньок» алгоритмів, а також ризиків зниження гуманістичного характеру юрисдикційного процесу внаслідок технократизації його виконавчої ланки. У цьому контексті постає необхідність наукового осмислення етико-правових детермінант цифрової трансформації виконавчого провадження та формування засад справедливого і легітимного запровадження ШІ, з урахуванням принципів верховенства права, гідності особи та судової незалежності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі аспекти окресленої проблематики досліджували О. Б. Верба, А. В. Гайченко, О. О. Барабаш та інші, однак, комплексних досліджень не проводилося.

Мета статті – здійснення концептуального аналізу етико-правових детермінант запровадження штучного інтелекту у сферу виконавчого провадження, визначення меж допустимого алгоритмічного втручання в процесуальну автономію виконавця, формулювання засад гармонізації технологічної ефективності з принципами правовладдя, захисту прав людини та забезпечення справедливості виконавчих процедур у цифрову добу.

Результати

Коли ми говоримо про майбутнє, неможливо оминати увагою цифрову трансформацію, яка змінює всі сфери, включно з судовою владою. Те, що раніше вважалося просто модернізацією – диджиталізація правосуддя – сьогодні стало необхідністю. Громадяни очікують від системи правосуддя більшої ефективності та прозорості. Штучний інтелект (ШІ) постає як цінний інструмент для оптимізації процедур і покращення доступу до правосуддя. Однак ми ніколи не повинні забувати про незамінну роль людини в цьому процесі. Хоча ШІ може допомагати, вдосконалювати та оптимізувати рутинні процеси у діяльності виконавця, він ніколи не повинен підміняти здатність людини приймати виважені рішення. Обов'язок держави – зберігати цей баланс, забезпечуючи, щоб технологічні досягнення служили справі правосуддя, а не диктували його. Приймаючи ці інновації, ми також маємо залишатися обережними щодо їхніх обмежень і пам'ятати про етичні виклики, які вони породжують. Соціальна роль виконавця дуже важлива. Виконавці відповідальні за підтримання балансу між правами та обов'язками громадян. Забезпечення поваги до рішень суду і посередництво та фасилітаторство у врегулюванні конфліктів теж входять до сфери діяльності виконавців. Виконавець є авторитетним фахівцем, здатним діяти справедливо та неупереджено в складних ситуаціях. У технологічній, організаційній чи соціальній площині виконавець залишається центральною фігурою сучасного правосуддя.

Штучний інтелект (ШІ) став одним із найзначніших технологічних досягнень нашого часу, трансформуючи численні сектори, включно із системою правосуддя. Його здатність обробляти величезні обсяги даних та автоматизувати складні завдання обіцяє підвищення ефективності судової системи, прискорення проваджень та полегшення доступу до правосуддя для всіх. ШІ – це не просто технологічний зсув; він є справжнім суспільним викликом. Ця трансформація вимагає відданості всіх юристів для забезпечення того, щоб технологічні інновації використовувалися для зміцнення основних принципів демократії, одночасно будуючи сучасну, ефективну судову систему, яка поважає права особи. ШІ спирається на експоненційне накопичення даних за останні два десятиліття, що стало можливим завдяки широкому використанню цифрових

інструментів у всіх економічних та соціальних секторах. Сьогодні ШІ перевершує людей у багатьох сферах. Ці нові інструменти, такі ж трансформаційні, як колись парова машина та індустріалізація, пропонують не лише зростання продуктивності, але й рівень комфорту та привабливості, що прискорює їхнє запровадження. Слід знайти баланс між обіцянками, які дає ця технологія, та збереженням основних прав і свобод особи. Справжня небезпека полягає не в самому ШІ, а в тому, як його контролюють та використовують. Саме тому такі інституції, як Рада Європи та Європейська комісія з ефективності правосуддя (CEPEJ), повинні продовжувати відігравати центральну роль.

Європейська комісія з ефективності правосуддя (CEPEJ) наголосила на можливостях, які ШІ відкриває для модернізації судових систем, одночасно визнаючи притаманні ризики його запровадження. Рада Європи у своїй Рамковій конвенції про штучний інтелект підкреслює необхідність чітких правил та принципів, що регулюють життєвий цикл систем ШІ, забезпечуючи їхні переваги без шкоди для фундаментальних цінностей суспільства.

У виконавчому провадженні ШІ має значний потенціал. Він може, наприклад, автоматизувати аналіз документів, полегшити складні юридичні дослідження, прогнозувати результати проваджень та навіть допомагати виконавцям у веденні справ. Згідно з дослідженням, проведеним науковцями Каліфорнійського університету в Берклі, інструменти генеративного ШІ можуть значно підвищити продуктивність юристів та інших фахівців у галузі права. Дослідження показало, що 90% учасників повідомили про підвищення ефективності завдяки цим інструментам, а 75% мають намір продовжувати використовувати їх у своїй щоденній практиці [1].

Позаяк, ці досягнення супроводжуються серйозними викликами. Одним із таких викликів є забезпечення прав осіб, залучених до судових проваджень. Системи ШІ, хоч і ефективні, не є безпомилковими. Їхні помилки, або «галюцинації», можуть призвести до серйозних наслідків, особливо при використанні для автоматизації рішень або рекомендацій, які безпосередньо впливають на права особи. Занепокоєння щодо алгоритмічної прозорості, необхідності систематичної перевірки результатів, згенерованих ШІ, та захисту персональних даних є центральними у дискусіях щодо використання ШІ в юридичній сфері.

Юристи та науковці в галузі права наголошують на необхідності збереження людського контролю над інструментами ШІ, особливо у важливих завданнях, таких як аналіз договорів або ухвалення судових рішень.

Сфера виконавчого провадження особливо потерпає від цих проблем. ШІ міг би, наприклад, допомогти виконавцям в автоматизації певних завдань, таких як пошук активів або управління процесуальними документами. Однак, якщо така автоматизація не буде належно врегульована, вона може становити ризики для прав боржників та кредиторів.

Одним із головних занепокоєнь щодо ШІ в юридичних процесах, зокрема, у виконавчому провадженні, є недостатня прозорість та зрозумілість використовуваних алгоритмів.

Автоматизовані рішення повинні бути зрозумілими для залучених осіб, особливо коли вони впливають на основні права (ст. 6 Європейської конвенції з прав людини [2]: право на справедливий суд, а також ст. 8: право на приватне та сімейне життя тощо). Системи ШІ, особливо ті, що базуються на моделях глибокого навчання, часто розглядаються як «чорні скриньки» через складність їхніх внутрішніх процесів прийняття рішень. Для захисту прав людини, ми вважаємо, вкрай важливо документувати алгоритмічні рішення, щоб забезпечити можливість їхньої перевірки людиною. Крім того, надзвичайно важливо зробити алгоритми зрозумілими, щоб зацікавлені сторони та юристи могли розуміти, як досягаються висновки, керовані ШІ.

Системи ШІ чутливі до упереджень, особливо тих, що виникають з даних, використаних для навчання. Наприклад, показовий випадок чутливості ШІ до упереджень спостерігається в системі кримінального правосуддя США з алгоритмом COMPAS (Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions). Цей інструмент оцінює ризик повторного вчинення злочину особою, впливаючи на такі рішення, як умовно-дострокове звільнення або визначення тривалості покарання. У 2016 р. виявлено, що алгоритм COMPAS демонстрував значні расові упередження, часто присвоюючи вищі бали ризику афроамериканцям, навіть коли вони не вчиняли повторних злочинів, водночас недооцінюючи ризик для білих, які іноді були більш схильні до рецидиву. Це упередження впливає з навчання алгоритму на історичних даних про засудження, які відображають расову нерівність у системі кримінального правосуддя [3]. Отже, відтворюючи історичні упередження та посилюючи існуючу нерівність, алгоритм призводив до дискримінаційних рішень, що впливали на свободу осіб, ілюструючи, як упереджені дані можуть увічнювати дискримінацію при їхньому використанні для навчання алгоритмів.

Як можна зменшити ці ризики? Регулярний аудит систем ШІ для виявлення та усунення упереджень є важливим. Однак, встановлення суворих антидискримінаційних протоколів на етапах проектування та впровадження автоматизованих технологій є не менш важливим для мінімізації цих ризиків.

В автоматизованому середовищі визначення відповідальності стає складним і залежить від різних факторів, включаючи контекст використання, застосовне законодавство та ланцюжок проектування та впровадження ШІ.

Хто несе відповідальність, коли ШІ робить помилку:

- це розробник алгоритму,
- організація, що його запроваджує, чи
- орган, що його використовує?

Організації, які розробляють алгоритм, можуть бути притягнуті до відповідальності, якщо помилка виникає через недоліки в конструкції ШІ, такі як помилки програмування, невдалий вибір даних для навчання або відсутність заходів проти упереджень. Аналогічно, організація, що продає або надає систему ШІ, може нести відповідальність, якщо вона не надає належної інформації про обмеження системи або не забезпечує адекватної технічної підтримки для правильного використання. Кінцевий користувач, у контексті нашого дослідження – виконавець, також може нести відповідальність, якщо ШІ використовується неправильно або застосовується поза його діяльністю із примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів.

Доки глобальні правила щодо ШІ не будуть гармонізовані, питання відповідальності, ймовірно, продовжуватимуть розвиватися разом із системами ШІ та адаптацією законодавства до нових технологій. Громадяни, безумовно, повинні мати ефективні засоби правового захисту у випадках неправильних або дискримінаційних автоматизованих рішень. Це вимагає чіткої правової бази, яка встановлює відповідальність за шкоду, завдану ШІ, та, що важливо, доступних механізмів, що дозволяють особам оскаржувати рішення, прийняте машиною.

Автоматизовані системи у сфері права не повинні функціонувати без належного людського контролю. Людське втручання є критично важливим для того, щоб рішення відповідали не лише вимогам закону, але й етичним принципам і правам людини. Це потребує безперервної підготовки правників щодо нових технологій та їхніх наслідків, аби зберігати релевантний судовий нагляд. Забезпечення прав людини в умовах автоматизованого правового середовища вимагає проактивного та міждисциплінарного підходу. Чітке регулювання, постійний людський нагляд, етично орієнтований дизайн технологій та ефективні механізми захисту від зловживань і дискримінації – усе це є обов'язковими складовими. Виклик полягає не лише в тому, щоб

не допустити підриву основоположних прав через автоматизацію, а й у тому, щоб використовувати її для покращення доступу до правосуддя і посилення захисту прав осіб. Автоматизовані системи зазвичай базуються на зборі й аналізі великого обсягу персональних даних, що може призвести до конфлікту з правом на приватність. Необхідно забезпечити захист цієї інформації від неналежного використання або витоку. У цьому контексті дотримання норм щодо захисту персональних даних, таких як GDPR [4] у Європі, а також наявність ефективних механізмів кібербезпеки для захисту баз даних, що використовуються автоматизованими правовими системами, є критично важливими. У теорії автоматизація може покращити доступ до правосуддя, зробивши правові послуги швидшими та менш витратними. Проте існує й ризик посилення нерівності, якщо автоматизовані системи стануть недоступними для певних верств населення, наприклад, через відсутність цифрових навичок або фінансових ресурсів.

Наголошуємо, що автоматизовані системи мають проектуватися з самого початку з урахуванням прав людини, забезпечуючи інтеграцію фундаментальних прав на кожному етапі – від концепції до запровадження та використання. Перш ніж розгортати автоматизовану систему в правовому контексті, має бути проведена ретельна оцінка її потенційного впливу на права людини. Захист прав людини в автоматизованому правовому середовищі залежить від делікатного балансу між технологічною ефективністю та дотриманням фундаментальних прав людини. Прийняття практик, таких як прозорість алгоритмів, інклюзивність даних, людський контроль і підзвітність, є необхідним для побудови справедливих і етичних автоматизованих правових систем.

Виконавець в ході примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів відіграє фундаментальну роль у збереженні суспільної злагоди та забезпеченні доступності правосуддя для всіх, включно з найуразливішими членами суспільства. Саме людський вимір цієї професії надає їй сили й довговічності в умовах стрімких змін. У швидкоплинному середовищі, позначеному технологічними проривами та організаційними викликами, виконавець залишається в центрі сучасної системи правосуддя. Система примусового виконання рішень судів різних видів (зобов'язального характеру, майнових, немайнових тощо), а також рішень інших органів, посадових осіб має бути не лише ефективною, а й справедливою та інклюзивною – такою, що поважає потреби кожного, без винятку.

Наведемо приклади можливого застосування ШІ у виконавчих провадженнях.

Автоматизація нагадувань про сплату боргів. Використання інструментів ШІ для аналізу поведінки боржника та налаштування нагадувань про оплату до спливу строків. Наприклад, алгоритм ШІ може ідентифікувати боржника, який продемонстрував добрі наміри на основі аналізу поведінки, та надіслати йому спеціально розроблене та персоналізоване повідомлення, тоді як боржник, який ігнорував попередні нагадування, може отримати більш формальне повідомлення, адаптоване до його профілю.

Предиктивна аналітика для пріоритизації справ. Використання моделей ШІ для аналізу платіжної поведінки в реальному часі та виявлення справ з найвищим ризиком невиконання зобов'язань. ШІ може враховувати такі параметри, як історія платежів, коливання доходів боржника та зовнішні події (наприклад, подання заяви про банкрутство). Це дозволяє виконавцям зосередити свої зусилля на пріоритетних справах та максимізувати шанси на стягнення.

Використання шаблонів для складання листів та процесуальних документів тощо. Використання платформ ШІ для створення стандартних листів з можливістю внесення змін, адаптованих до конкретного контексту кожної справи. Наприклад, ШІ може інтегрувати елементи, специфічні для кожного боржника (деталі дебіторської заборгованості, узгоджений графік), щоб зробити повідомлення більш релевантним. Ця адаптивність покращує комунікацію та зменшує ризик непорозумінь, одночасно підвищуючи ефективність процесу повідомлення.

Цифрові платіжні рішення. Інтеграція цифрових платіжних рішень безпосередньо у виконавчі провадження може полегшити врегулювання заборгованості. Боржники можуть скористатися різними варіантами оплати, такими як миттєві платежі або плани розстрочки, що сприяє швидшому та простішому врегулюванню.

Розглянемо виклики застосування ШІ у виконавчому провадженні.

Сліпа автоматизація складних процедур без перевірки людиною. Ніколи не можна використовувати систему ШІ для прийняття остаточного важливого рішення без перевірки виконавцем. Автоматизація процедур, які вимагають тонкого аналізу, є ризикованою, оскільки ШІ, незважаючи на свої можливості, може не зрозуміти складність окремих випадків. ШІ міг би, наприклад, прийняти рішення про примусовий продаж без урахування особливих обставин, таких як переговори боржника про дружнє врегулювання спору, укладення ними мирової угоди, угоди за результатами медіації, зміну способу чи порядку виконання рішення тощо. Це може призвести до передчасної ліквідації активів, що спричинить зайві збитки для всіх залучених сторін. Алгоритмічні помилки або упередження можуть призвести до неналежних рішень. Крім того, важливо перевіряти, чи не приймає ШІ рішення на основі неповної або застарілої інформації, що спотворить аналіз контексту. Людський нагляд є важливим для запобігання таким зловживанням.

Автоматична обробка конфіденційних даних без контролю. Перевірка людиною даних, оброблених ШІ, є критично важливою для запобігання порушенням конфіденційності або помилкам обробки. Неправильно налаштований алгоритм може призвести до витоку конфіденційної інформації, особливо якщо дані не були належним чином анонімізовані, що призведе до ризику порушень Загального регламенту про захист даних (GDPR).

Притаманні упередження в даних навчання ШІ. ШІ залежить від даних, на яких він навчається. Якщо ці набори даних містять упередження, ШІ їх відтворить. Це може призвести до дискримінації за такими критеріями, як стать, етнічна належність або економічний статус тощо. Наприклад, якщо дані навчання ШІ містять надмірне представлення ситуацій, в яких боржники певного профілю часто не виконували своїх зобов'язань, алгоритм може несправедливо відмовити у плані відстрочення чи розстрочення платежів особі, яка відповідає цьому профілю, навіть якщо вона здатна сплатити свій борг. Крім того, ШІ може непропорційно націлюватися на боржників із неблагополучних районів або тих, що належать до певної етнічної групи, таким чином посилюючи соціальну нерівність та сприяючи несправедливій практиці стягнення.

Посилення системних помилок. Помилка в розробці алгоритму або неправильні дані можуть призвести до систематичного посилення помилок. На відміну від людської помилки, яка часто є локалізованою, помилка в системі ШІ може швидко поширитися та вплинути на сотні або навіть тисячі справ, перш ніж її буде виявлено.

Обмеження у врахуванні мінливого правового контексту. Законодавство постійно змінюється, і ШІ, навчений на застарілих даних, може не враховувати останні законодавчі чи юридичні зміни. Ця нездатність швидко адаптуватися до правової бази може призвести до рішень, які більше не відповідають чинному законодавству, спричиняючи юридичні проблеми та шкоду для залучених сторін.

Надмірна залежність від технологій. Надмірна залежність від технологій ШІ може призвести до втрати важливих людських навичок. Якщо фахівці покладаються виключно на ШІ для оцінки справ та прийняття рішень, їхній досвід ризикує погіршитися, що зробить їх вразливими, коли технологія є недосконалою або недоступною. Така ситуація може серйозно вплинути на здатність установи належно функціонувати без допомоги цих інструментів.

Яким є цифрове майбутнє виконавчих проваджень? Наведемо наші міркування.

Блокчейн може забезпечити більшу прозорість та безпеку у виконанні зобов'язань. Ця технологія дозволяє вести розподілений, незмінний облік усіх транзакцій та вжитих дій, зміцнюючи довіру між залученими сторонами.

Смарт-контракти, з іншого боку, є програмами, які запускаються автоматично при виконанні певних попередньо визначених умов. Вони можуть значно спростити виконавчі процедури, автоматизуючи певні завдання, такі як переказ коштів або розблокування застави, після здійснення боржником платежу. Це зменшить необхідність втручання людини та мінімізує ризик помилок. Наприклад, смарт-контракт може використовуватися для управління планом розстрочки, де кожен платіж автоматично запускати видачу підтвердження або поступове звільнення гарантії. Ця автоматизація може скоротити час обробки та забезпечити точне та швидке виконання зобов'язань.

Вирішення конфліктів за допомогою ШІ. ШІ може допомогти у вирішенні спорів, пропонуючи рішення на основі аналізу подібних справ, таким чином сприяючи медіації та переговорам. Завдяки аналітиці великих даних та машинному навчанню ШІ може виявляти закономірності та прецеденти, які в минулому призводили до дружніх врегулювань, та пропонувати подібні варіанти залученим сторонам.

Наприклад, ШІ може проаналізувати тисячі минулих рішень щодо планів платежів, щоб визначити, які пропозиції найімовірніше будуть прийняті боржниками та кредиторами в подібних ситуаціях. Це сприятиме збалансованим рішенням та збільшить шанси на дружнє врегулювання, таким чином уникаючи тривалих та дорогих судових розглядів або неналежних виконавчих процедур.

ШІ також може використовуватися для створення онлайн-платформ для вирішення спорів, медіації, де сторони могли б взаємодіяти віртуально, отримувати рекомендації в режимі реального часу та досягати угоди без необхідності кудись їхати. Ці автоматизовані платформи могли б не лише зробити процес більш доступним, але й забезпечити швидше вирішення спорів, зменшуючи навантаження на суди та виконавців.

ШІ для опису та оцінки арештованого майна. ШІ може революціонізувати спосіб, яким виконавці проводять опис та оцінку майна під час арешту. Так, виконавець міг би знімати кімнату, де знаходяться предмети, що підлягають арешту, а ШІ аналізував би зображення для автоматичного виявлення об'єктів. Ця система змогла б розрізняти майно, на яке може бути накладено стягнення, відповідно до закону, та майно, на яке стягнення не може бути накладено (предмети щоденного вжитку або без ринкової вартості). Потім ШІ складав би повний та детальний опис, класифікуючи товари за категорією, характером та станом. Одночасно ШІ міг би оцінювати ринкову вартість майна на основі історичних даних аукціонів або ринкових баз даних. Наприклад, ШІ міг би ідентифікувати цінний електронний пристрій або предмет меблів та запропонувати оцінку на основі останніх продажів подібних товарів. Ця автоматизація не лише скоротила б час, витрачений на оцінку майна, але й підвищила б точність оцінок.

Висновки

Отже, інтеграція ШІ у виконавче провадження є не просто технологічною інновацією, а складним соціально-правовим феноменом, який вимагає глибокого осмислення з позицій правовладдя, захисту прав людини та забезпечення справедливості. Технологічна ефективність, безперечно, є важливим аспектом, проте вона не повинна домінувати над фундаментальними принципами правової держави та гуманістичними засадами здійснення правосуддя. Дослідження виявило амбівалентний характер впливу ШІ на виконавче провадження. З одного боку, його застосування відкриває значні перспективи для оптимізації процесів, автоматизації рутинних завдань, підвищення швидкості та точності дій виконавців, а також покращення доступу

до інформації та комунікації між учасниками виконавчого провадження. Наведені приклади автоматизації нагадувань, предиктивної аналітики, використання шаблонів документів та цифрових платіжних рішень ілюструють потенційні переваги ШІ. З іншого боку, запровадження ШІ неминуче супроводжується низкою серйозних етико-правових викликів, які потребують пильної уваги та адекватного правового регулювання. До них належать ризики «сліпої» автоматизації складних процедур без належного людського контролю, необґрунтованої обробки конфіденційних даних, відтворення та посилення існуючих упереджень у даних навчання ШІ, потенційного посилення системних помилок, обмеження у врахуванні мінливого правового контексту та надмірної залежності від технологій, що може призвести до втрати професійних навичок виконавців. Особливу увагу слід приділити питанню забезпечення прозорості та зрозумілості алгоритмів ШІ, що використовуються у виконавчому провадженні. Прийняття автоматизованих рішень, які впливають на права та законні інтереси учасників процесу, не може бути «чорною скринькою». Необхідність документування алгоритмічних рішень та забезпечення їхньої верифікації людиною є імперативом для дотримання принципу правовладдя.

Проблема відповідальності в умовах автоматизованого виконавчого провадження також набуває особливої гостроти. Відсутність чітких правових норм, що визначають суб'єктів відповідальності за помилки або збої в роботі систем ШІ, створює потенційні ризики для захисту прав стягувача і боржника. Необхідно зберегти центральну роль людини – виконавця – у процесі примусового виконання рішень. Технології ШІ мають слугувати інструментом підтримки його діяльності, а не замінювати його професійну компетентність, етичні принципи та здатність приймати виважені рішення в складних ситуаціях.

Перспективи застосування блокчейн-технологій та смарт-контрактів, а також ШІ для вирішення спорів та оцінки арештованого майна, відкривають нові горизонти для підвищення ефективності та прозорості виконавчого провадження. Однак їхнє впровадження також потребує ретельного правового аналізу та врахування етичних аспектів.

Отже, запровадження ШІ у сферу виконавчого провадження є складним і багатогранним процесом, який потребує збалансованого підходу, що поєднує технологічну ефективність із неухильним дотриманням принципів правовладдя, захисту прав людини та забезпечення справедливості виконавчих процедур.

Література:

1. Berkeley Law Executive Education, *Generative AI for the Legal Profession*, 2023. URL : executive.law.berkeley.edu.
2. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms Rome, 4.XI.1950. URL : https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG.
3. ProPublica, Julia Angwin, Jeff Larson, Surya Mattu et Lauren Kirchner, "Machine Bias", 23.05.2016. URL : <https://www.propublica.org/article/machine-bias-risk-assessments-in-criminal-sentencing>.
4. Загальний регламент про захист даних (GDPR). URL : <https://gdpr-text.com/uk/>.